

Öva enkelt

Övergripande roll och ansvar för länsstyrelsen vid utbrott av en epizootisjukdom

Myndigheten
för civilt försvar

Framtagning av övningspaket för epizootisjukdomar har skett i samarbete med Myndigheten för civilt försvar.

Övningsstöd till länsstyrelser och kommuner

Inledning

Jordbruksverket har ansvaret för att leda och samordna förebyggande åtgärder mot, och hantering av epizootier och andra allvarliga smittsamma djursjukdomar, foderföroreningar och växtskadegörare. Vid samhällsstörningar inom Jordbruksverkets sektorsansvar sker samverkan med expertmyndigheter och andra aktörer, där var och en agerar utifrån sitt uppdrag och sina specifika kompetenser. För att kunna hantera dessa händelser krävs kunskap om varandras roller och ansvar, samt att det sker en kontinuerlig samverkan mellan aktörer på alla nivåer, det vill säga, både lokal, regional och central nivå.

Ett viktigt verktyg för att uppnå detta är att öva – både internt och aktörsgemensamt – för att du som aktör ska vara väl förberedd för din uppgift. Behovet av utbildning och övning är kontinuerligt, och som ett stöd till kommuner och länsstyrelser har Jordbruksverket tagit fram övningspaketet för samhällsstörningar inom områdena epizootier, foder och växt. Övningsstödet är till för dig som har ansvaret för planering och genomförandet av övningen, för att underlätta arbetet.

Syfte

Övningspaketet syftar till att aktören med minimala förberedelser och minimal resursåtgång ska kunna planera och genomföra seminarieövningar med koppling till händelser inom Jordbruksverkets sektorsansvar.

Läsanvisningar

Varje övningspaket innehåller ett antal övningar och för varje övning finns en övningsplan. Övningsplanen ska bearbetas av övningsledaren innan övningen genomförs. Övningarna har en inbördes nivåindelning och kan användas enskilt eller i följd.

Begrepp

Epizootisk sjukdom: en allmänfarlig sjukdom som kan spridas genom smitta bland djur eller mellan djur och människa. Med allmänfarlig menas att sjukdomen utgör ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället.

Allvarliga smittsamma djursjukdomar: I EU:s djurhälsolag (Animal Health Law – AHL)¹ har medlemsstaterna kommit överens om och gjort en förteckning över vilka djursjukdomar som är så pass allvarliga att samhället behöver vidta förebyggande och bekämpande åtgärder mot dem. Man har delat in dem i olika kategorier beroende på vilken typ av åtgärder som behövs.

- kategori A: Sjukdomar som ska utrotas omedelbart och som normalt inte finns i EU.

¹ Förordning (EU) 2016/429 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (djurhälsolag).

- kategori B: Sjukdomar som många medlemsstater är fria från. Obligatoriska bekämpningsprogram finns för de medlemsstater som har sjukdomarna, med målet att utrota dem.
- kategori C: Sjukdomar som finns i många medlemsstater, men som flera medlemsstater vill bekämpa. Valbara bekämpningsprogram finns.
- kategori D: Sjukdomar där EU ställer särskilda hälsokrav vid förflyttning av djur för att hindra att sjukdomen sprider sig (åtgärden gäller även A-, B- och C-sjukdomarna).
- kategori E: Sjukdomsövervakning inom EU. Misstanke om sjukdomarna ska anmälas till den ansvariga myndigheten (åtgärden gäller även A-, B-, C- och D-sjukdomarna).

För att effektivt bekämpa allvarliga smittsamma djursjukdomar ska vi följa dels EU-bestämmelser, och dels svenska bestämmelser såsom epizootilagen², epizootiförordningen³ och flera olika föreskrifter⁴.

Övningsledare: Leder och koordinerar planering och genomförande av övningen (benämns under genomförandet som spelledare).

Dokumentatör: Har det övergripande ansvaret för att dokumentera vad som diskuteras under övningen, samt att sammanställa materialet efter genomförd övning. Det är en fördel om dokumentatören har sakkunskap, men är absolut inget krav.

Utvärderare: Har det övergripande ansvaret för analysen av resultatet efter genomförd övning samt för att planera för erfarenhetshanteringen, gärna i samråd med övningsledaren.

Återrapportering

I övningsstödet ingår en återrapporteringsmall.

Tips

Använd gärna MCF:s övningsvägledningar, grundboken och metodhäftena för olika övningsformat där finns många konkreta råd och tips! Finns att ladda ner på MCF:s webbplats.

Användarinstruktion

Övningspaketet vänder sig framförallt till dig som jobbar i en kommun (lokal nivå) eller på en länsstyrelse (regional nivå). Övningspaketet består av övningsstöd, användarinstruktion, övningsbestämmelser, checklista, scenarier, momentbeskrivningar samt inspel. Dokumenten är i PDF-format. Läsbara med skärmläsare, men inte möjliga att fylla i digitalt. Som övningsledare kan du mejla till Beredskapsenheten på Jordbruksverket och få dokumenten i Word-format samt extra spelstöd.

Övningspaketet epizooti består av fem olika övningar, där tre av övningarna riktar sig till länsstyrelsen och två av dem riktar sig till kommunen.

1. Övergripande roll och ansvar för länsstyrelsen

² Epizootilag (1999:657).

³ Epizootiförordning (1999:659).

⁴ Bland annat Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2026:4) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar – saknummer K3.

2. Övergripande roll och ansvar för kommunen
3. Misstanke och åtgärder för länsstyrelsen
4. Konstaterat fall för länsstyrelsen
5. Konstaterat fall för kommunen

Övningsstöd, användarinstruktion, övningsbestämmelser samt checklista riktar sig till dig som är övningsledare, dokumentatör och/eller utvärderare. Scenarier, momentbeskrivningar, inspel med frågeställningar riktar sig till dig som är övningsledare, dokumentatör och/eller utvärderare samt till de övande. Grundscenariot är en händelse med ett utbrott av en epizootisjukdom, samt momentbeskrivningar som är en utveckling av detta.

Inspelen som är kopplade till varje moment utgörs av ett antal frågor som spelledaren spelar in och sedan låter aktörerna diskutera. Uteblir diskussionen, eller om spelledaren känner att man vill fördjupa och ”spetsa till” diskussionerna, finns ett antal understödande frågor.

Det finns två versioner av övningsbestämmelserna med tillhörande scenario, momentbeskrivningar samt inspel. Version 1 – riktar sig till dig som är övningsledare/spelledare. I den finns det återkommande rutor med grön ram inlagda som ett spelstöd till dig som kommer att genomföra övningen. Spelstödet är en hjälp för att kunna styra diskussionerna åt rätt håll så att syfte och mål med övningen blir uppfyllda. Spelstödet ska inte de övande få tillgång till. Version 2 – riktar sig till de övande. Samma innehåll som version 1, men utan spelstödet. Den tidsåtgång som anges i övningsbestämmelserna är cirkatider och beror bland annat på övningsvanan hos de övande och spelledaren.

Exempel på förberedelseåtgärder kan vara uppdragsdialog med beställaren, där syfte och mål samt hantering av erfarenheter från övningen klargörs. Det är viktigt att före övningen ha klarat ut hur erfarenhetshanteringen ska gå till och vem som är ansvarig.

Det viktigaste i all övningsverksamhet är erfarenhetshanteringen. Före övningen ska beställaren och genomföraren vara helt överens om vad som är syftet med dokumentationen av erfarenheterna från övningen, hur den ska levereras, vem som är mottagare och hur eventuella förändringar ska implementeras i organisationen.

I förberedelsearbetet ingår också att kontrollera vilken eller vilka övningar som passar för era syften. Eventuellt behöver det göras vissa justeringar, till exempel avseende vilka deltagare som bjuds in, vilken lokal som är lämplig, typ av förtäring med mera. Vem ska dokumentera? Lokalen behöver kontrolleras; var ska spelledaren befinna sig under genomförandet, så alla ser och hör honom/henne? Finns det behov av att involvera experter i både övningsplaneringen och under själva övningen? I sådana fall vilka? Att använda sig av expertkompetens inom ett visst sakområde kan ge värdefullt stöd till en spelledare som normalt inte arbetar med sakfrågorna.

Det kan även behövas en utbildningsinsats för deltagarna innan övningen för att de ska förstå skillnaderna mellan de olika sjukdomarna. Här skulle exempelvis länsveterinären på en länsstyrelse kunna hålla en i sådan kompetenshöjning för deltagarna.

Som stöd för erfarenhetshanteringen medföljer mallar för återrapporering med ett antal frågeställningar.

Lycka till!

Övningsbestämmelser

Övningens namn

Övergripande roll och ansvar för länsstyrelsen

Datum och tid för övningens genomförande

(Här fyller du som övningsledare i datum och tid)

Syfte med övningen

- att öka och bredda kunskapen om och förståelsen för länsstyrelsens roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom,
- att öka kunskapen om den roll och ansvar som Jordbruksverket respektive Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har vid ett utbrott av en epizootisjukdom samt
- att tydliggöra behovet av samverkan mellan länsstyrelsen, Jordbruksverket och SVA.

Målet efter genomförd övning

- Deltagarna har god kunskap om länsstyrelsens, Jordbruksverkets och SVA:s roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.
- Ansvarsfördelningen mellan de tre myndigheterna är tydlig och det finns goda förutsättningar för samverkan.

Den här seminarieövningen består av två moment

- Roll och ansvar för länsstyrelsen
- Samverkan och kommunikation

Målgrupp

Länsstyrelsens krishanteringsorganisation, länsledning, länsveterinärer, djurskyddshandläggare samt kommunikatörer. Det är en fördel om deltagarna i övningen representerar de olika målgrupperna.

Lämpligt antal deltagare: 15–20 deltagare

Förkunskaper

Deltagarna ska ha kännedom om sin egen organisation och dess krisorganisation och planering. Inga krav på kunskap om epizootisjukdomar.

Format

Seminarieövning.

Övningsledning

Spelledare, dokumentatör, utvärderare

Tidsåtgång

Tid för förberedelse: 4–6 tim.

Tid för genomförande:

Moment 1: 105 min

Moment 2: 45 min

Tid för bearbetning av resultatet från övningen: 2–4 timmar.

Underlag

Organisationens krishanteringsplan, Nationell beredskapsplan för allvarliga smittsamma djursjukdomar (BAS), epiwebb.se, relevant lagstiftning, MCF:s ramverket ”Gemensamma grunder – ramverk för ledning och samverkan”.

Checklista för genomförande av seminarieövning

- ☐ Genomför en uppdragsdialog med beställaren. Klargör speciellt hur erfarenheterna ska tas om hand.
- ☐ Fastställ syfte och mål via bearbetning av övningsbestämmelserna.
- ☐ Förankra övningsbestämmelserna hos ledningen och den övande gruppen.
- ☐ Boka övningslokal med nödvändig utrustning.
- ☐ Boka och bjud in övande samt övriga deltagare till övningen.
- ☐ Boka ett startmöte med planeringsdeltagare och utvärderingsledning.
- ☐ Förbered presentationsmaterial och andra dokument.
- ☐ Förbered dokumentation med dokumentationsansvarig och/eller utvärderingsansvarig, se exempel i slutet av övningsstödet.
- ☐ Förbered övningslokal och andra praktiska detaljer.
- ☐ Kontrollera och förbered mat, dryck och förbrukningsmateriel.
- ☐ Genomför övningen.
- ☐ Skriv en sammanställning av dokumentationen och/eller en utvärderingsrapport, se exempel i slutet av övningsstödet.
- ☐ Ta fram handlingsplan.
- ☐ Genomför åtgärder.
- ☐ Följ upp erfarenhetshanteringen.

Grundscenario

Scenario 1

Utbrott av mul- och klövsjuka

Mul- och klövsjuka

Mul- och klövsjuka är en oerhört smittsam epizootisjukdom som drabbar klövbärande djur som till exempel nötkreatur, grisar, får och getter. Virusnet smittar lätt vid direktkontakt mellan djur och även indirekt via till exempel transportfordon, redskap och människor som fått viruset på kläderna. När vissa väderförhållanden råder kan viruset spridas med vinden flera kilometer över land och ännu längre avstånd över vatten.

Smittade djur utsöndrar virus via utandningsluften och i alla typer av exkret och sekret.

Virusutsöndringen kan börja redan innan djuret visar symtom och nötkreatur kan bli bärare av viruset efter tillfrisknandet.

Sjukdomen förekommer i stora delar av världen, och orsakar betydande produktionsförluster som bidrar till fattigdom och svält. Ett utbrott av mul- och klövsjuka i Sverige skulle medföra stora kostnader för bekämpningsåtgärder och ekonomiska förluster på grund av till exempel stoppad export. Sjukdomen bekämpas med stöd av EU-bestämmelser och svenska bestämmelser såsom epizootilagen, epizootiförordningen och flera olika föreskrifter. Lagstiftningen ger myndigheterna mandat att sätta in snabba och kraftfulla åtgärder. Virusnet som orsakar mul- och klövsjuka har egenskaper som gör att det kan överleva länge i livsmedel och andra obehandlade produkter från djur. Dessa egenskaper gör att sjukdomen kan spridas snabbt över långa sträckor och därmed orsaka utbrott i tidigare fria länder utan förvarning. När sjukdomen väl har introducerats sprider den sig lätt med levande djur eller genom att människor för den med sig på till exempel skor, kläder och redskap. Det är därför viktigt att ett utbrott upptäcks i ett tidigt skede och det kräver hög medvetenhet om sjukdomen hos producenter och veterinärer som arbetar med klövbärande djur.

Lagstiftning

Mul-och klövsjuka är en förtecknad sjukdom (kategori A) i EU:s djurhälsolag, förordning (EU) 2016/429. Sjukdomen omfattas av epizootilagen (SFS 1999:657) genom att listas i bilagan till Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2026:4) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar (saknr K3).

Utbrottsscenario

Det är mitten av september och omvärldsläget har under de senaste månaderna försämrats vad gäller förekomst av mul-och klövsjuka. Nordafrika som har varit fritt från sjukdomen under många år har nu fått flera utbrott och Marocko, Algeriet och Tunisien rapporterar fall. Också i Europas absoluta närhet fortsätter Turkiet att rapportera fall.

Vädret har under senaste veckan varit varmt och torrt med en dygnsmedeltemperatur som har varit lite högre än normalt för årstiden. På en stor mjölkgård i ert län har lantbrukaren de senaste dagarna noterat att mjölkproduktionen gått ner kraftigt. En stor andel av djuren har varit hängiga och inte velat äta. Under gårdagen var besättningsveterinären ute på gården för att undersöka djuren och hon noterade då att flera av korna hade feber. Veterinären observerade också att flera djur var halta, saliverade och hade blåsor i munnen. Veterinären fattade direkt misstanke om mul-och klövsjuka och kontaktade SVA för att få stöd i bedömningen.

- SVA rapporterar misstanken till Jordbruksverkets tjänsteman i beredskap (TiB),
- Jordbruksverket beslutar om provtagning och lämnar uppdrag till Distriktsveterinärerna (officiell veterinär),
- Jordbruksverket underrättar TiB-länsstyrelsen,
- Distriktsveterinären tar prover från drabbade djur enligt SVA:s instruktion,
- Länsstyrelsen bokar budbil för att transportera proverna till SVA i Uppsala,
- Distriktsveterinären spärrförklarar gården och sätter upp varningsband i väntan på provsvar samt
- Distriktsveterinären påbörjar en övergripande smittutredning.

Efter att den starka misstanken om mul- och klövsjuka rapporterats till Jordbruksverket förbereder sig myndigheten att starta upp sin krisorganisation för att leda och samordna bekämpningen. Vid ett eventuellt positivt provsvar kommer en mobil ledningsplats att etableras i utbrottets närområde för att koordinera fältarbetet. Bekämpningen kommer att bestå av avlivning, sanering, etablering av skydds- och övervakningszoner med smittskyddsrestriktioner, smittspårning och övervakningsaktiviteter enligt gällande lagstiftning och beredskapsplan.

Scenario 2

Utbrott av afrikansk svinpest hos vildsvin**Afrikansk svinpest**

Afrikansk svinpest (African swine fever – ASF) är en allvarlig smittsam djursjukdom som drabbar tamgrisar och vildsvin.

Lagstiftning

EU:s djurhälsolag (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/429) klassar ASF som en förtecknad sjukdom (kategori A, D och E). Sjukdomen omfattas av epizootilagen (SFS 1999:657)

genom att listas i bilagan till Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2026:4) om förebyggande och bekämpning av vissa djursjukdomar (saknr K3).

Etiologi

ASF orsakas av ASF-virus, vilket tillhör familjen Asfarviridae som har endast ett genus Asfivirus. Det finns olika stammar som varierar i sin virulens, men ännu har man inte identifierat olika serotyper.

Viruset egenskaper

Viruset är mycket stabilt om det skyddas av organiskt material som till exempel i kadaver, kött eller blod. Det kan då förbli smittsamt under lång tid i rumstemperatur (dagar-veckor) och ännu längre i kyl- och frystemperatur (månader-år). Även virus som är skyddat inaktiveras dock snabbt vid höga temperatur (exempelvis 20 minuter i 60°C) eller exponering för solljus (några dagar). Oskyddade viruspartiklar är mottagliga för vanliga desinfektionsmedel och förändringar i pH. Nästan 100 % av smittade vildsvin och grisar dör inom en vecka efter insjuknande. När smittat djur insjuknar finns virus i alla delar av kroppen: muskler, organ, kroppsvätskor och utsöndringar. Det sprids med kroppsvätskor, och högst halt av virus finns i blod. Smittan sker via direktkontakt mellan infekterade och friska djur (nos till nos) eller indirekt kontakt med kontaminerad miljö eller material. Det krävs relativt hög dos av virus och tät kontakt med material med högt virusinnehåll för smitta. Det betyder att smittan sprids effektivt i djurbestånd som lever tätt tillsammans, men smittsamheten över avstånd är i många fall relativt låg.

Klinisk bild

Inkubationstiden är 3–19 dagar. Olika kliniska former kan ses, från ett mycket snabbt perakut förlopp då grisarna dör innan några symtom har hunnit observeras, till ett långsammare förlopp med varierande sjukdomsbild som kan fortgå under flera månader. Akut afrikansk svinpest börjar med hög feber som följs av upphörd foderlust och nedsatt allmäntillstånd. Dräktiga suginor kastar vanligen på ett tidigt stadium. Huden blir ofta blåaktigt missfärgad på delar av kroppen. Gången är ostadig och okoordinerad. Andningssvårighet, ögonflöde, kräkningar, diarré samt blödningar från mun och ändtarm är andra symtom som kan ses. Smittade djur dör vanligen inom fem till tio dagar. Även om sjukdomsbilden hos ett smittat djur i typiska fall är dramatisk, kan man på grund av smittans natur förvänta sig att endast enstaka djur i en besättning drabbas initialt. Vildsvin drabbas med samma symtom som tamgrisar.

Historik

Sjukdomen beskrevs första gången 1921 i Kenya. ASF var länge begränsad till Afrika, men konstaterades i Portugal 1957, varefter det utrotades.

Senast spridning till Europa

ASF introducerades till Georgien 2007. Därefter nådde smittan EU via introduktion till vildsvin i Litauen och Polen 2014. Sedan dess har utbredningen skett genom långsam spridning i vildsvinstammen. Snabba hopp i spridningen har skett med människans hjälp. I EU har sjukdomen

spridit sig främst i vildsvinspopulationen med endast sporadiskt utbrott i tamgrisbesättningar. Hittills har ASF fall rapporterats från 15 medlemsstater (Belgien, Bulgarien, Estland, Grekland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Polen, Rumänien, Slovakien, Sverige, Tjeckien, Tyskland samt Ungern).

Flera europeiska länder utanför EU har rapporterat utbrott av ASF: Azerbajdzjan, Bosnien-Hercegovina, Georgien, Moldavien, Nord Makedonien, Ryssland, Serbien, Ukraina och Vitryssland. Sjukdomen har 2018 även spridits till ett flertal länder i Asien inklusive Kina samt till Dominikanska republiken och Haiti.

Endast Tjeckien och Belgien har hittills lyckats friförklara sig från sjukdomen. Där har introduktionen skett via så kallad punktintroduktion till vildsvinspopulationen och smittan har upptäckts relativt tidigt. Tjeckien har nu återinfekterats genom spridning norrifrån. I Tyskland upptäcktes första fallet i september 2020. Där har sjukdomen spridit sig eftersom Tyskland har långa landsgränser mot Polen med smittade vildsvinspopulationer. Dessutom finns det stora vildsvinspopulationer på båda sidorna av gränsen.

Sverige

Den 6 september 2023 påvisades ASF hos vildsvin för första gången i Sverige. I slutet på augusti hittades flera kraftigt förruttnade vildsvinskadaver sydost om Fagersta i Västmanlands län. Prover från ett kadaver skickades till SVA och analysen påvisade ASF-virus.

Utbrottet i Fagersta var mycket begränsat i ett län där det finns få tamgrisbesättningar. Det har trots detta medfört stora kostnader för bekämpningsåtgärder och ekonomiska förluster för flera näringar. Sjukdomen bekämpas med stöd av EU-bestämmelser och svenska bestämmelser såsom epizootilagen, epizootiförordningen och flera olika föreskrifter. Lagstiftningen ger myndigheterna mandat att sätta in snabba och kraftfulla åtgärder. Virusets egenskaper gör att sjukdomen kan spridas snabbt över långa sträckor och därmed orsaka utbrott i fria länder utan förvarning. När sjukdomen väl har introducerats sprider den sig lätt med levande djur eller genom att människor för den med sig i matvaror eller på till exempel skor, kläder och redskap. Det är därför viktigt att ett utbrott upptäcks i ett tidigt skede och det kräver hög medvetenhet om sjukdomen hos producenter och veterinärer som arbetar med grisar.

Utbrottsscenario

Det är mitten av september och omvärldsläget, särskilt i länder i Sveriges närområde, har under de senaste månaderna försämrats vad gäller förekomst av ASF hos vildsvin. I Tyskland har sjukdomen spridit sig norrut och västerut till ännu fler förbundsländer.

En jägare har upptäckt tre döda vildsvin som ligger med några hundra meters mellanrum vid ett vattendrag 2 mil öster om en större tätort i kommunen och ca ett par km från motorvägen.

Djurkropparna har inga skottskador utan är helt intakta. En är lite rödflammig vid ljumsken och en annan har lite blod runt trynet. Jägaren har sett flera Facebook-inlägg samt har nyligen sett filmen på Svenska Jägareförbundets hemsida om ASF. Därför har han direkt kontaktat SVA Epizootijouren via telefon 018-67 40 00. SVA har bedömt detta såsom misstanke om ASF. SVA uppmanar jägaren notera var kroppen återfanns via rapporteravilt.sva.se eftersom man där ser kroppens GPS-koordinater.

- SVA rapporterar misstanken till Jordbruksverkets tjänsteman i beredskap (TiB),
- Jordbruksverket beslutar om provtagning och lämnat uppdrag till Distriktsveterinären (officiell veterinär),
- Jordbruksverket underrättar TiB-länsstyrelsen,
- Distriktsveterinären tar prover från samtliga hittade vildsvin,
- Länsstyrelsen bokar budbil för att transportera proverna till SVA i Uppsala,
- Distriktsveterinären spärrförklarar området och sätter upp varningsband i väntan på provsvar,
- Distriktsveterinären påbörjar en övergripande smittutredning.

Efter att den starka misstanken om ASF rapporterats till Jordbruksverket förbereder sig verket att starta upp sin krisorganisation för att leda och samordna bekämpningen.

Vid ett eventuellt positivt provsvar kommer en mobil ledningsplats (MLP) att etableras i utbrottets närområde för att koordinera fältarbetet. Dessutom kommer en provtagningscentral (PC) att inrättas avskilt från MLP.

Bekämpningen kommer att bestå av följande aktiviteter enligt gällande lagstiftning och beredskapsplan:

- inrättande av en smittad zon med restriktioner för allmänhetens tillträde och förbud mot jakt, skogsbruksåtgärder med mera,
- sök efter vildsvinskadaver i hela zonen, avlivning av eventuella sjuka vildsvin som påträffas,
- insamling, provtagning och kvittblivning av kadavren,
- stängsling av kärnområdet,
- avlivning av vildsvin i kärnområdet,
- avlivning av vildsvin i resterande zon för att minska stammen,
- regionalisering, samt
- övervakning av vildsvin (trafikdödade, jagade, fallvilt) och tamgris (självdöda samt kliniska misstankar).

Momentbeskrivning 1

– Roll och ansvar för länsstyrelsen

Syftet med momentet

- Att öka kunskapen om den roll och ansvar som länsstyrelsen, Jordbruksverket respektive SVA har vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Tidsförhållanden

Presentera uppgiften: 3–5 min.

Arbeta med inspelen: 1–4: 100 min.

Inspel 1 inklusive redovisning: 30 min.

Inspel 2 inklusive redovisning: 30 min.

Inspel 3 inklusive redovisning: 20 min.

Inspel 4 inklusive redovisning: 20 min.

Total tid för momentet: ca 105 min.

Aktörer

Samtliga deltagande aktörer.

Händelseutveckling

Scenario 1

Mul- och klövsjuka

Klockan 08.00 i dag på morgonen kontakter SVA Jordbruksverket för att informera om att proverna från den aktuella gården var positiva för mul- och klövsjukevirus. Jordbruksverket beslutar att krisorganisationen nu ska arbeta i krisläge för att leda och samordna bekämpningen enligt utarbetad beredskapsplan. Ordföranden i Jordbruksverkets krisorganisation beslutar att en mobil ledningsplats ska startas upp med placering i ert län.

Scenario 2

ASF hos vildsvin

Klockan 08.00 i dag på morgonen kontakter SVA Jordbruksverket för att informera om att proverna var positiva för ASF. Jordbruksverket beslutar att krisorganisationen nu ska arbeta i krisläge för att leda och samordna bekämpningen enligt utarbetad beredskapsplan. Ordförande i Jordbruksverkets krisorganisation beslutar att upprätta en mobil ledningsplats och en provtagningscentral samt uppdrar åt insatsteam att ansvara för båda dessa med placering i ert län.

Jordbruksverket informerar direkt länsstyrelsen att det nu finns ett konstaterat fall av ASF hos vildsvin och länsstyrelsen tar kontakt med kommunen för att delge informationen.

Följande inspel avser scenario 1, mul- och klövsjuka

INSPEL 1

Vilken lagstiftning och andra dokument styr länsstyrelsen vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 30 min

INSPEL 2

Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har länsstyrelsen vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 30 min

INSPEL 3

Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har Jordbruksverket vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 4

Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har SVA vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

Tid: Arbete med inspel 4 inklusive redovisning: 20 min

Följande inspel avser scenario 2, ASF hos vildsvin

INSPEL 1

Vilken lagstiftning och andra dokument styr länsstyrelsen vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 30 min

INSPEL 2

Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har länsstyrelsen vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 30 min

INSPEL 3

Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har Jordbruksverket vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

Tid: Arbete med inspel 3 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 4

Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har SVA vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

Tid: Arbete med inspel 4 inklusive redovisning: 20 min

Momentbeskrivning 2

– samverkan och kommunikation

Syftet med momentet

- Att tydliggöra behovet av samverkan och kommunikation mellan länsstyrelsen, Jordbruksverket samt SVA.

Tidsförhållanden

Presentera uppgiften: 5 min.

Arbeta med inspelen: 1–2: 40 min.

Inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

Inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Total tid för momentet: ca 45 min.

Aktörer

Samtliga deltagande aktörer.

Händelseutveckling

Scenario 1, mul- och klövsjuka

Länsstyrelsen kallas under förmiddagen till en samverkanskonferens där Jordbruksverket delger lägesbilden för utbrottet. Jordbruksverket har beslutat att samtliga nötkreatur på gården ska avlivas och det pågår ett intensivt arbete med att mobilisera resurser för insatsen. Vidare informerar Jordbruksverket om att man har tagit beslut om att införa ett nationellt transportstopp för levande klövbärande djur.

Runt den drabbade gården har ett skyddsområde med tre kilometers radie och ett övervakningsområde med tio kilometers radie upprättats. Inom dessa områden råder särskilda restriktioner för att inte smittan ska spridas. Restriktionerna innebär bland annat att djur och djurprodukter från mottagliga djur inte får flyttas från anläggningar inom områdena. Strikta smittskyddsrutiner krävs dessutom för besökare och fordon. Myndigheterna står också inför ett omfattande smittspårningsarbete för att identifiera eventuella fler smittade besättningar.

Jordbruksverkets insatsteam är på väg till närområdet till den drabbade gården för att upprätta den mobil ledningsplats (MLP). Platsen är identifierad sedan tidigare i samverkan mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Nu finns ett stort behov av att snabbt kommunicera korrekt och tydlig information som ska nå ut till alla som har eller hanterar klövbärande djur för att få stopp på eventuell smittspridning.

Scenario 2, ASF hos vildsvin

Jordbruksverket håller en första samverkanskonferens med berörda aktörer.

Jordbruksverket delger lägesbilden för utbrottet samt meddelar att utbrottet hanteras i krisläge:

- Krisledningen kontaktar SVA.
- Kommunikation/samverkan: Då samverkan initieras kontaktar krisledningen utöver vanliga parter också Jägareförbundet, Jägarnas riksförbund, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. Eventuellt även Jordägareförbundet och Viltmästareförbundet.
- Inrättande av en smittad zon med restriktioner för allmänhetens tillträde och förbud mot jakt, skogsbruksåtgärder med mera,
- sök efter vildsvinskadaver i hela zonen, avlivning av eventuella sjuka vildsvin som påträffas,
- insamling, provtagning och kvittblivning av kadavren,
- stängsling av kärnområdet,
- avlivning av vildsvin i kärnområdet,
- avlivning av vildsvin i resterande zon för att minska stammen,
- regionalisering, samt
- övervakning av vildsvin (trafikdödade, jagade, fallvilt) och tamgris (självdöda samt kliniska misstankar).

Följande inspel avser scenario 1, mul- och klövsjuka

INSPEL 1

Vilka aktörer behöver länsstyrelsen samverka med i det här läget och på vilket sätt?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

Vilken roll och ansvar har länsstyrelsen att kommunicera vid ett utbrott av mul- och klövsjuka och på vilket sätt?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Följande inspel avser scenario 2, ASF hos vildsvin

INSPEL 1

Vilka aktörer behöver länsstyrelsen samverka med i det här läget och på vilket sätt?

Tid: Arbete med inspel 1 inklusive redovisning: 20 min

INSPEL 2

Vilken roll och ansvar har länsstyrelsen att kommunicera vid ett utbrott av ASF hos vildsvin och på vilket sätt?

Tid: Arbete med inspel 2 inklusive redovisning: 20 min

Körschema (exempel)

Inspelstips

- Spelstöd används utifrån deltagarnas kunskapsgrad.
- Spelledaren avgör inspelsformat (tal, e-post, bilder med mera).
- Kom ihåg att avsätta tid för återställande.
- Spelledaren äger tiden under dagen och är den som medger eventuella förändringar.

<i>Tid</i>	<i>Innehåll</i>	<i>Kommentar</i>
09.00-09.05	Gå igenom övningsbestämmelserna	Bilaga 1
09.05-10.50	Moment 1	Momentbeskrivning 1 dokumentatören/utvärderaren dokumenterar
10.50-11.00	Paus	
11.00-11.45	Moment 2	Momentbeskrivning 2 dokumentatören/utvärderaren dokumenterar
11.45-12.45	Lunch	
12.45-13.45	Utvärdering och erfarenhetshantering	Bilaga 6 utvärderare ansvarig

Dokumentationsmall (exempel)

Tips dokumentation

- Dokumentationsmodell ska vara vald innan övningen börjar, dolt protokoll är enklast för dokumentatören.
- Enklast är att föra anteckningar per inspel enligt förslag till mall nedan.

Vid val av scenario 1, mul- och klövsjuka

Moment 1 – roll och ansvar för länsstyrelsen

1.1 Vilken lagstiftning och andra dokument styr länsstyrelsen vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

1.2 Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har länsstyrelsen vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

1.3 Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har Jordbruksverket vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

1.4 Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har SVA vid ett utbrott av mul- och klövsjuka?

Moment 2– samverkan och kommunikation

2.1 Vilka aktörer behöver länsstyrelsen samverka med i det här läget och på vilket sätt?

2.2 Vilken roll och ansvar har länsstyrelsen att kommunicera vid ett utbrott av mul- och klövsjuka och på vilket sätt?

Vid val av scenario 2, ASF hos vildsvin

Moment 1 – roll och ansvar för länsstyrelsen

1.1 Vilken lagstiftning och andra dokument styr länsstyrelsen vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

1.2 Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har länsstyrelsen vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

1.3 Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har Jordbruksverket vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

1.4 Vilken roll, ansvar samt vilka befogenheter har SVA vid ett utbrott av ASF hos vildsvin?

Moment 2 – samverkan och kommunikation

2.1 Vilka aktörer behöver länsstyrelsen samverka med i det här läget och på vilket sätt?

2.2 Vilken roll och ansvar har länsstyrelsen att kommunicera vid ett utbrott av ASF hos vildsvin och på vilket sätt?

Utvärderingsenkät syfte och mål

(Denna utvärderingsenkät syftar till att de övande ska självskatta i vilken utsträckning aktören har uppfyllt fastställt syfte och mål. Organisationen kan vid behov göra förändringar i utvärderingsenkäten. Utvärderingsenkäten delas ut till de övande i samband med övningens utvärdering och ligger till grund för resultatets analys och för utvärderingsrapporten.)

Namn:

Organisation/Funktion:

1. I vilken utsträckning finns kunskap i organisationen kunskap om sitt ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

☐ 4 – Mycket stor utsträckning

☐ 3 – Stor utsträckning

☐ 2 – Liten utsträckning

☐ 1 - Inte alls

Motivera:

2. I vilken utsträckning har organisationen kunskap om Jordbruksverkets ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom?

☐ 4 – Mycket stor utsträckning

☐ 3 – Stor utsträckning

☐ 2 – Liten utsträckning

☐ 1 – Inte alls

Motivera:

3. I vilken utsträckning har organisationen kunskap om SVA:s ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom

- ☐ 4 – Mycket stor utsträckning
- ☐ 3 – Stor utsträckning
- ☐ 2 – Liten utsträckning
- ☐ 1 – Inte alls

Motivera:

4. I vilken utsträckning är ansvarsfördelningen mellan länsstyrelsen, Jordbruksverket och SVA tydlig vid utbrott av en epizootisjukdom?

- ☐ 4 – Mycket stor utsträckning
- ☐ 3 – Stor utsträckning
- ☐ 2 – Liten utsträckning
- ☐ 1 – Inte alls

Motivera:

5. I vilken utsträckning har länsstyrelsen förutsättningar för att samverka vid utbrott av en epizootisjukdom?

- ☐ 4 – Mycket stor utsträckning
- ☐ 3 – Stor utsträckning
- ☐ 2 – Liten utsträckning
- ☐ 1 – Inte alls

Motivera:

6. Fråga?

☐ 4 – Mycket stor utsträckning☐ 3 – Stor utsträckning☐ 2 – Liten utsträckning☐ 1 – Inte alls**Motivera:**

7. Fråga?

☐ 4 – Mycket stor utsträckning☐ 3 – Stor utsträckning☐ 2 – Liten utsträckning☐ 1 – Inte alls**Motivera:**

Utvärderingsrapport

Rapport för seminarieövning – övergripande roll och ansvar för länsstyrelsen

Organisation:

Datum:

Datum för övningens genomförande:

Beskrivning av övningen

Format

Seminarieövning med fokus på länsstyrelsens övergripande roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Syfte

- att öka och bredda kunskapen om och förståelsen för länsstyrelsens roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom,
- att öka kunskapen om den roll och ansvar som Jordbruksverket respektive SVA har vid ett utbrott av en epizootisjukdom samt
- att tydliggöra behovet av samverkan mellan länsstyrelsen, Jordbruksverket och SVA.

Metod

Utifrån följande mål (se nedan) skapades ett antal inspel och diskussionsfrågor som möjliggjorde för deltagarna att genom diskussion och analyser nå de uppsatta målen för övningen. Diskussionen leddes av en spelledare som hade inspel och spelstöd till sin hjälp för att lotsa deltagarna mot målen.

Förloppet observerades och dokumenterades av dokumentatören/utvärderaren. Detta tillsammans med utvärderingsprotokoll ligger till grund för denna rapport.

Mål

- Deltagarna har god kunskap om länsstyrelsens, Jordbruksverkets och SVA:s roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.
- Ansvarsfördelningen mellan de tre myndigheterna är tydlig och det finns goda förutsättningar för samverkan.

[illegible]

Utvärderingsmetod

Utvärderingen bestod i att ta reda på och dokumentera hur det gick i övningen och varför det blev så. Utvärderingen bestod av två delar, en självskattande del som de övande själva genomförde efter avslutad övning via en enkät, och en andra del som bestod av att ansvarig utvärderare följde de övande under övningen och noterade de övandes diskussioner och slutsatser i förhållande till målen. Dessa två underlag har sedan vägts samman och legat som grund för utvärderingen.

Resultat från övningen

(Övningsansvarig lägger in det sammanställda resultatet från analysen av observationerna och måluppfyllelsen under respektive mål och rubrik nedan. Under rubriken Observation sammanställs utvärderarens noteringar om respektive mål utifrån observationer från övningen och utvärderingen. Dessa kan presenteras i punktform och beskrivas utifrån respektive identifierad notering. Dessa observationer utgör tillsammans med självskattningsenkäterna, som bifogas i detta dokument, en sammanställning utifrån målen).

Deltagarna har god kunskap om länsstyrelsen, Jordbruksverkets och SVA:s roll och ansvar vid ett utbrott av en epizootisjukdom.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Ansvarsfördelningen mellan de tre myndigheterna är tydlig och det finns goda förutsättningar för samverkan.

Observation

Hur gick det?

Varför blev det så?

Styrkor?

Brister?

Målbedömning:

Utvecklingsområden och vidare arbete

(Övningsansvarig fyller på nästa sida i utvecklingsområden och beskriver vilka åtgärder som bör genomföras för att nå högre insikt och kunskap. Rekommendationerna skriver utvärderaren under denna rubrik. De kan skrivas i punktform och motiveras med fritext. De åtgärder som måste genomföras för att uppnå rekommendationerna bryts ned och noteras i nedanstående handlingsplan).

Rekommendationer

Handlingsplan

[illegible]